

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de Kabinetsappreciatie Witboek over exportcontrole (Kamerstuk 22 112, nr. 3902).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Thijssen

De griffier van de commissie,
Meijers

Inhoudsopgave

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inbreng GroenLinks-PvdA-fractie
Inbreng VVD-fractie
Inbreng NSC-fractie
Inbreng D66-fractie

II. Antwoord / Reactie van de Minister

III. Volledige agenda

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inbreng leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de Kabinetsappreciatie van het Europese witboek over exportcontrole. Zij hebben hierover nog enkele vragen.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen dat het kabinet een positieve grondhouding heeft ten aanzien van de doelstelling van de Commissie om het mogelijk te maken om gecoördineerd EU-controles uit te voeren, maar bespeuren tegelijkertijd terughoudendheid bij het uitbreiden van de bevoegdheden van de Commissie. Klopt deze constatering en kan de Minister een toelichting geven over hoe hij hierover denkt?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie begrijpen dat exportcontrole onder andere betrekking heeft op de nationale veiligheid waardoor uitbreiding van de Europese bevoegdheden mogelijk gevoelig kan liggen. Tegelijkertijd zijn de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie van mening dat de Europese slagkracht moet worden vergroot, juist in kader van economische veiligheid en strategische autonomie. Hoe kijkt de Minister hiernaar? Vindt de Minister dat de plannen in dit witboek voldoende zijn om deze slagkracht op het terrein van exportcontrole te bewerkstelligen?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen zich af of er middels dit witboek, maar ook in bredere zin, in Europa voldoende gebeurt op het gebied van economische veiligheid en strategische autonomie. Vindt de Minister dat de EU op het terrein van strategische autonomie voldoende bevoegdheden en instrumenten tot zijn beschikking heeft, of moet er meer gebeuren om daadwerkelijk Europees meer slagkracht te krijgen tegen derde landen? Hoe draagt dit voorstel voor meer coördinatie en harmonisatie hieraan bij?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen zich af welke verantwoordelijkheid private actoren – zowel maakbedrijven als handelshuizen als financiële instellingen – zelf hebben om de veiligheidsrisico's mee te nemen in hun afwegingen. Daarnaast vragen de leden zich af hoe bestaande of in ontwikkeling zijnde juridische kaders inspelen op de rol van de private actoren in exportbeslissingen. Kan het kabinet aangeven waarom de (mogelijke) verplichtingen en verantwoordelijkheden van private actoren geen onderdeel zijn van het witboek?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen zich af hoe deze maatregelen zich verhouden tot mogelijke maatregelen die door handelspartners genomen kunnen worden. Is het mogelijk dat deze maatregelen (exportcontrole maar ook maatregelen op het gebied van uitgaande investeringen) internationaal escalerend werken? Wat doet de Minister om dit te voorkomen?

Inbreng leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de «Kabinetsappreciatie witboek over exportcontrole» d.d. 01-03-2024. Zij bedanken de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor de toezending hiervan. De leden van de VVD-fractie hebben nog enkele vragen met betrekking tot de kabinetsappreciatie.

Samenvatting witboek

In de samenvatting lezen de leden van de VVD-fractie dat de Europese Commissie stelt dat sommige (niet-EU-)leden uit multilaterale exportcontroleregimes de afgelopen jaren het proces vetoën, ook wanneer de 27 EU-lidstaten wel voor zijn, waardoor besluiten stagneren en niet leiden tot aanpassingen in de Dual-Use Verordening. De leden van de VVD-fractie vragen de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking of hij kan toelichten hoe vaak dit is voorgekomen sinds de actualisatie van de Dual-Use Verordening in 2021 en welke regimes het betreft en of daar een trend in te ontdekken is.

Voorts lezen de leden de VVD-fractie dat er volgens de Europese Commissie sprake is van een beperkte mate van transparantie en onvoldoende consultatie en onzekerheid over hoe en wanneer lidstaten nationale controlelijsten van andere lidstaten zullen overnemen. De leden van de VVD-fractie vragen of het kabinet deze analyse deelt en of er mogelijkheden zijn om bovenstaand proces transparanter en minder onzeker te maken, zonder afbreuk te doen aan het feit dat exportcontrole een nationale competentie betreft.

In de samenvatting van het witboek lezen de leden van de VVD-fractie ook dat de Europese Commissie stelt dat er meer behoefte is aan gestroomlijnde en snellere acties op EU-niveau op het gebied van exportcontrole. Zij delen het belang van goede coördinatie tussen de lidstaten aangezien de Europese Commissie stelt dat ongecoördineerde controlelijsten van lidstaten kunnen leiden tot mazen in de wet en de effectiviteit van de exportcontrole verminderen. Hoe weegt het kabinet deze risico's?

Appreciatie witboek

De leden van de VVD-fractie lezen in de appreciatie van het kabinet dat zij met betrekking tot de uitwerking van het voornemen tot betere EU-coördinatie voor exportcontrole van dual-use goederen steeds zal toetsen of niet wordt getreden in de bevoegdheid van de lidstaten. De leden van de VVD-fractie willen benadrukken dat zij hier belang aan hechten en dat zij blij zijn met deze kanttekening van het kabinet in deze. Heeft het kabinet zicht op hoe andere lidstaten dit beoordelen? De leden van de VVD-fractie achten het essentieel dat bij de voorstellen om doeltreffendheid en efficiëntie van het huidige exportcontrolekader te verbeteren, er geen sprake is van overdracht van bevoegdheden. Zij vragen de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking hoe dit kan worden gewaarborgd.

De leden van de VVD-fractie willen de ondersteunende rol van de Europese Commissie aan de nationale verantwoordelijkheid om tot een uitvoerbaar exportcontrolesysteem in te richten onderstrepen. Zij lezen in de kabinetsappreciatie dat er binnen de Dual-Use Verordening nog voldoende mogelijkheden zijn om de verordening optimaal te benutten. Kan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking nader toelichten welke mogelijkheden het kabinet hiervoor ziet?

De leden van de VVD-fractie hebben nog enkele vragen ten aanzien van de kabinetsappreciatie met betrekking tot concrete voorstellen in het witboek:

1. Waarborgen van de continuïteit en het versterken van uniforme exportcontrole in de EU door EU-controles

De leden van de VVD-fractie lezen in de kabinetsappreciatie dat het kabinet onderkent dat toepassing van artikel 17 in de Verordening op de voorstellen waarover formeel geen consensus bestaan in de controleregimes zou afwijken van de gebruikelijke omstandigheden waaronder het artikel wordt toegepast, maar dat het kabinet vanwege de uitzonderlijke omstandigheden waarin de exportcontroleregimes op dit moment verkeren wel bereid is tot een nadere discussie met andere EU-lidstaten om te bezien of dit artikel ook kan worden toegepast voor een uitbreiding van de controlelijst waarvoor weliswaar geen steun is van alle landen die partij zijn bij internationale controleregimes, maar die wel wordt gesteund door alle EU-lidstaten. Hoe zal deze discussie worden vormgegeven en heeft het toepassen van artikel 17 op een andere wijze ook juridische implicaties? Verwacht het kabinet voorts dat er een meerderheid onder EU-lidstaten zal zijn hiervoor?

2. Het instellen van een forum voor politieke coördinatie op het terrein van exportcontrole

De leden van de VVD-fractie zien net als het kabinet potentieel in het voorstel van de Europese Commissie voor het inrichten van een platform ten behoeve van de politieke coördinatie over het exportcontrole-instrumentarium ter aanvulling op de reeds bestaande Europese overlegstructuur. Zij zouden wel een nadere toelichting willen vragen op hoe de wisselwerking tussen dit complementaire forum en de reeds bestaande Raadswerkgroep er volgens het kabinet uit zou moeten zien. Kan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking toelichten wat de inzet van het kabinet hierop is?

3. Het verbeteren van de coördinatie van nationale exportcontrolelijsten

De leden van de VVD-fractie vinden het cruciaal dat er sprake is van een gelijk speelveld waar het bedrijven betreft. Zij delen de opvatting van het kabinet dat een ongelijke toepassing van exportcontrolemaatregelen kan leiden tot oneerlijke concurrentie ten opzichte van andere EU-lidstaten en benadrukken het belang van het verbeteren van coördinatie en de afstemming van nationale exportcontrolemaatregelen met een internationale dimensie. Zij hechten wel belang aan het niet doen van afbreuk aan de inzet van verschillende EU-lidstaten hierbij. Kan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking nader toelichten hoe het kabinet haar eigen ervaring met de instelling van een nationale controlelijst onder de aandacht van andere EU-lidstaten zal brengen?

4. Het vervroegen van de evaluatie van de Verordening (EU) 2021/821 tot instelling van een Unieregeling voor controle op de uitvoer, de tussenhandel, de technische bijstand, de doorvoer en de overbrenging van producten voor tweërlei gebruik

De leden van de VVD-fractie begrijpen de wens van de Europese Commissie voor een vervroegde evaluatie in 2025 van de Dual-Use Verordening. Wel willen zij de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking vragen hoe groot hij de kans acht dat deze evaluatie de voortgang van het volledig operationaliseren van het huidige Exportcontrolebeleid in de weg zit.

Non-paper for improved EU coordination on export controls

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het Nederlandse non-paper «for improved EU coordination on export controls» naar aanleiding van het witboek exportcontrole. Kan de Minister de keuze toelichten om het non-paper al vóór de definitieve kabinetsreactie op het witboek van de Europese Commissie te publiceren?

Inbreng leden van de NSC-fractie

De leden van de fractie van NSC hebben met interesse kennisgenomen van de kabinetsappreciatie en hebben naar aanleiding hiervan een aantal vragen.

Volgens de leden van de fractie van NSC is de regering terecht kritisch over de parallel die de Commissie trekt met recente sanctie maatregelen tegen Rusland. De leden van de fractie van NSC begrijpen en ondersteunen het argument dat het hier gaat om een fundamenteel andere juridische basis en ratio. Echter, de leden van de NSC-fractie zijn wel van mening dat de uitvoeringsproblematiek van het tegengaan van ondermijning van sancties en exportrestricties gelijkheden vertoont. Ziet de regering ook overeenkomsten op het gebied van handhaving en doorvoer via landen binnen de EU?

Hoe denkt de regering over verdere samenwerking op gebied van douanecontroles en grensbewaking om ondermijning te voorkomen? Is de regering van mening dat landen aan de buitengrenzen van de EU over voldoende douane- en grensbewakingscapaciteit beschikken? Gaat extra coördinatie en samenwerking iets toevoegen op dit punt?

De leden van de fractie van NSC lezen dat de Commissie constateert dat besluitvorming in multilaterale exportcontroleregimes, zoals het Wassenaar agreement, wordt geblokkeerd door landen buiten de EU. Hoe denkt de regering over de suggestie om de structuur van een dergelijk exportregime te gebruiken voor gecoördineerde afspraken onder EU-landen om zo voort te borduren op reeds bestaande multilaterale afspraken?

De leden van de fractie van NSC lezen verder over het risico op «forum shopping». Kan de regering inzicht geven in hoeveel dit voorkomt en wat de grootste routes zijn waarlangs de exporten lopen?

De leden van de fractie van NSC lezen dat de Commissie een toename constateert van unilaterale exportcontroles. Het witboek geeft de voorbeelden van de VS, China en Japan. De leden van de fractie van NSC zijn geïnteresseerd te begrijpen of er ook EU-lidstaten zijn die unilaterale controles hebben ingesteld. Zo ja, welke landen zijn dit en om welke producten gaat het?

De nieuwe regels van met name de VS en China hebben ook gevolgen voor Nederlandse bedrijven. De voorstellen die de Commissie doet voor meer coördinatie hebben alleen betrekking op de EU-lidstaten. Op welke wijze zou meer coördinatie binnen de EU de lidstaten helpen zich te wapenen tegen deze additionele controles van landen buiten de EU?

De leden van de NSC-fractie zijn benieuwd naar de mogelijkheden die de regering ziet om de impact van unilaterale exportcontroles voor zover ze een voornamelijk een geopolitiek of protectionistisch karakter hebben, op Nederlandse bedrijven te verlagen. Welke ziet de regering hiervoor?

Inbreng leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het witboek over exportcontrole en de bijbehorende kabinetsappreciatie. Verdere Europese integratie van wapenexport en exportcontrole draagt bij aan onze slagkracht, een cruciale stap ten tijde van conflict op het eigen continent. De aan het woord zijnde leden staan dan ook positief tegenover deze koers van de Europese Commissie en hebben nog enkele vragen over de kabinetsappreciatie.

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet snelheid geen doel op zich vindt. Wat deze leden betreft is het verhogen van de responsiviteit echter een cruciaal onderdeel van verdere integratie, aangezien het snel kunnen uitbreiden van de controlelijst onder de Dual-Use Verordening een belangrijke voorwaarde voor onze veiligheid is. Kan de Minister toelichten wat volgens hem dan wel het hoofddoel is en hoe het verhogen van de responsiviteit daarin past, zo vragen deze leden.

Voorts steunen de aan het woord zijnde leden het standpunt van het kabinet dat het reguliere wetgevingstraject geen goed instrument is voor het uitbreiden van de controlelijst onder de Dual-Use Verordening. Dit zou immers het verhogen van de responsiviteit tegenwerken. De leden van de D66-fractie zijn het met het kabinet eens dat het inzetten van gedelegeerde handelingen een logische route is.

Zij lezen ook dat het kabinet bereid is «om te bezien of dit artikel ook kan worden toegepast voor een uitbreiding van de controlelijst waarvoor weliswaar geen steun is van alle landen die partij zijn bij internationale controleregimes, maar die wel wordt gesteund door alle EU-lidstaten.» De leden van de D66-fractie zien het vereisen van steun van alle lidstaten als risico. Het doel van het zelfstandig uitbreiden van de controlelijst buiten de internationale controleregimes om, is het voorkomen dat bijvoorbeeld Rusland uitbreiding van de controlelijst blokkeert. Deelt de Minister de zorg dat het behoeven van steun van alle lidstaten ook betekent dat een land als Hongarije alsnog de uitbreiding van de controlelijst kan tegenhouden, zo vragen deze leden. Vindt de Minister het met deze leden onwenselijk dat Rusland op deze manier alsnog indirect bepaalt wat er wel en niet op onze controlelijst onder de Dual-Use Verordening staat, zo vragen zij.

Tot slot steunen de leden van de D66-fractie de instelling van een forum voor politieke coördinatie op het gebied van exportcontrole. Zij verschillen echter van mening met het kabinet over de wenselijkheid om het zwaartepunt bij de Raad te leggen en zien het zwaartepunt liever bij de Commissie, aangezien zij dit beter vinden aansluiten bij de bevoegdheid voor de Commissie om via gedelegeerde regelgeving de controlelijst uit te breiden. Kan het kabinet nader toelichten waarom zij het zwaartepunt liever bij de Raad legt en daarbij reageren op de voorgaande opmerking, zo vragen deze leden.

II. Antwoord / Reactie van de Minister

III. Volledige agenda

Kabinetsappreciatie witboek over Exportcontrole. 22 112, nr. 3902 – Brief regering d.d. 01-03-2024, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, E.N.A.J. Schreinemacher